

معلم کار آمد کیست؟

معلمی با رویکرد ارتقای کیفی آموزش و منابع انسانی

● امید آورند

سرگروه آموزشی بخش ارم، دشتستان

اشاره

امام علی(ع): «یادگیری و آموزش در خردسالی به سان کندن نقش روی سنگ پایدار است.»

بحار الانوار، علامه مجلسی

پیامبران الهی نخستین معلمان در تربیت انسان کامل بوده‌اند و ویژگی‌های اخلاقی و انسانی منحصر به فردی داشته‌اند. لذا اولین ویژگی‌ای که برای یک معلم می‌توان در نظر گرفت، فضایل اخلاقی و شخصیت والاست. دانش‌آموزان پیوسته نسبت به نگرش‌ها، ارزش‌ها و شخصیت‌های معلمان خود واکنش نشان می‌دهند. تقلید از معلم، یکی از روش‌های معمول در یادگیری به‌شمار می‌رود و از این لحاظ، معلم می‌تواند الگویی پر قدرت برای دانش‌آموز به‌حساب آید. اساس و بنیان مدیریت رفتار مؤثر داشتن، روابط مثبت با دانش‌آموزان است. بدون این پیوند توان شما برای تحت تأثیر قرار دادن و هدایت کردن آن‌ها ضعیف خواهد بود. در برنامه‌ی درسی ملی، به صلاحیت حرفه‌ای معلمان توجه ویژه‌ای شده و آن‌ها در مقام الگو و اسوه‌ای تربیتی، زمینه‌ساز رشد عقلانی، ایمانی، علمی و عملی و اخلاقی دانش‌آموزان هستند.

آنان گذارده شده است، مغایرت دارد. این گونه رفتارها گاهی به این علت از آنان سر می‌زند که فکر می‌کنند در صورتی که رفتاری مهربانانه و روابطی دوستانه با دانش‌آموزان داشته باشند، ممکن است آنان را افرادی سهل‌اندیش، بی‌کفایت و سست نظر قلمداد کنند.

من سکوت و میانه‌روی پیشه می‌کنم

بر اساس این اعتقاد، معلم فردی بی‌ثمر و فاقد تحرک است که هر موقعیت و رویدادی را با سردی و سکوت می‌نگرد. او در هر شرایطی خلق و خوی بی‌طرفانه از خود نشان می‌دهد و در واکنش‌هایش اثری از شادی، غم، تواضع یا تکبر مشاهده نمی‌شود.

من به همه‌ی کودکان عشق می‌ورزم

بر این اساس، معلمان باید همه‌ی کودکان را به یک میزان دوست داشته باشند. عصبانیت، نفرت و طرد، در قلمرو احساسات این گونه معلمان جایی ندارد! معلمانی که این احساسات طبیعی را تجربه می‌کنند گاهی دچار احساس گناه می‌شوند؛ زیرا به غلط به آنان گفته شده است که معلم خوب باید فاقد این گونه احساسات باشد؛ یعنی عصبانی نشود و هیچ‌کس را طرد نکند. خشم، عصبانیت، طرد و امثال آن نیز می‌تواند از سوی معلم و البته به‌عنوان

نادرست و احمقانه است - به مسخره می‌گیرد. در تمام موارد دانش‌آموزان به‌جای توجه به آنچه معلم به شکل نظری بیان می‌کند به رفتارها و واکنش‌هایی که عملاً از خود نشان می‌دهد گرایش پیدا می‌کنند. برای رفتارهای ملایم و منطقی نیز می‌توان از تأیید نظرات دانش‌آموزان، تشویق آن‌ها به شرکت در بحث‌های کلاسی، اظهار علاقه به فعالیت‌های دانش‌آموزان و همدردی و درک آنان نام برد.

معلم واقعی کیست؟

بسیاری از معلمان تازه‌کار اغلب وقت زیادی را به طراحی دروس و موضوعات آن‌ها اختصاص می‌دهند و فراموش می‌کنند که تدریس خوب صرفاً به شیوه‌ها و کارافزارهای یادگیری خلاصه نمی‌شود. گروه زیادی از معلمان به هنگام تدریس، به جای اینکه شخصیت و رفتاری واقعی و طبیعی برای برقراری ارتباط با دانش‌آموزان از خود نشان دهند، به ایفای نقش و بروز رفتارهای مصنوعی می‌پردازند. این گروه فکر می‌کنند که ایفای نقش می‌تواند آنان را در جلوگیری از بروز مسائل و مشکلات مربوط به نظم و انضباط در محیط کلاس یاری دهد. رفتارهای سرد، خشن و دور از انسانیت بعضی از معلمان در محیط کلاس با فلسفه‌ی آموزش و نقش و رسالتی که به‌عهده‌ی

معلم؛ سرمشق و الگوی رفتاری دانش‌آموز

یکی از جنبه‌های مهم یادگیری، تقلید است. رفتار می‌تواند به سادگی از طریق مشاهده کسب شود و برای این کار لازم نیست دانش‌آموزان به انجام دادن و تمرین و یا ارائه‌ی آن رفتار بپردازند. دانش‌آموزان به‌طور ثابت در حال جذب و کسب اظهارات، حالت‌ها و نگرش‌های معلمان خود هستند. باید توجه داشت که هر نوع رفتاری در هر زمانی می‌تواند به شکل الگو عمل کند، از این رو، دانش‌آموزان رفتارهای مثبت و منفی را از معلمان خود می‌آموزند. هر گاه دانش‌آموزان متوجه شوند که آنچه معلم به هنگام وعظ و خطابه در کلاس بیان می‌کند با آنچه عملاً از خود بروز می‌دهد متفاوت است. به چنین موعظه‌هایی توجه نخواهند کرد. اگر معلم به دانش‌آموزان گوشزد کند که مجاز نیستند قبل از زنگ تفریح کلاس را ترک کنند اما در عمل نتواند این قانون را جامه‌ی عمل ببوشاند، اعتماد دانش‌آموزان به قدرت رهبری وی به تدریج کاهش می‌یابد.

معلم رعایت اصول اخلاقی را محترم و مهم می‌شمرد ولی دائماً بر سر مسائل جزئی با خشم و فریاد با دانش‌آموزان روبه‌رو می‌شود. معلم تأکید می‌کند که احترام به عقاید و نظریات دیگران و به‌ویژه دانش‌آموزان همواره مورد نظر اوست ولی مکرراً عقاید دانش‌آموزان را - که به نظر خودش

بخشی از ابزارهای تعلیمی و پرورشی در مقابل رفتارها و کنش‌های مختلف کودکان به شکلی بجا و سنجیده به کار گرفته شود. در چنین حالتی خشم و طرد، عین دوست داشتن و در امتداد آن خواهد بود.

من با همه‌ی کودکان رفتاری یکسان دارم

این باور بیانگر آن است که معلمان باید همه‌ی کودکان را به یک دید نگاه کنند و احساس و رفتار یکسانی به آنان داشته باشند.

من پاسخ همه‌ی سؤالات را می‌دانم

این عقیده چنان احساس نامطلوبی در بعضی از معلمان به وجود می‌آورد که آنان را از پذیرش اشتباه باز می‌دارد. بر این اساس، معلمان به سختی می‌توانند عبارت «نمی‌دانم، ولی سعی می‌کنم پاسخ آن را بیابم» را بر زبان جاری سازند. اگر معلم، خودش باشد، دانش‌آموزان قادر خواهند بود با او آن‌چنان که هست ارتباط برقرار کنند؛ یعنی با کسی که به‌عنوان یک موجود انسانی، دارای احساسات و عقایدی است و صرفاً عاملی برای عمل کردن به دستورات و فرامین دیگران نیست.

جای من در کلاس درس، فقط پای تخته است

جای شما در کلاس می‌تواند تأثیر زیادی در کارایی شما داشته باشد. هنگام تدریس تمام مدت جلو کلاس نباشید. اگر مدام جلو کلاس بایستید، سایر نقاط کلاس به منطقه‌ی تحت کنترل دانش‌آموزان تبدیل می‌شود. در تمام کلاس حرکت کنید تا بتوانید نظارت خود را بر تمام قسمت‌های کلاس اعمال کنید. وقتی در جلو کلاس قرار می‌گیرید، در یکی از گوشه‌های کلاس بایستید. وقتی می‌خواهید رفتار دانش‌آموزی را اصلاح کنید برای صحبت ابتدا به او نزدیک شوید، هرگز از دور این کار را نکنید. البته هرگز به حریم فردی دانش‌آموزان تجاوز نکنید. اگر بیش از حد به آن‌ها نزدیک شوید احتمال اینکه گفت‌وگویی آرام دربارهِی یک نکته‌ی انضباطی به برخوردی خشن و شدید تبدیل شود، به‌طور چشمگیری افزایش پیدا می‌کند.

کلام آخر

۱. داشتن رفتار مناسب را مهم‌ترین وظیفه‌ی

۱. خود بدانید و آن را در رأس امور قرار دهید.
۲. برای دانش‌آموزان فعالیت‌های روزمره‌ی روشن تعیین کنید و از این عمل برای مدیریت بهتر کلاس درس استفاده کنید.
۳. مسئولیت‌های دانش‌آموزان را به‌طور فعال به آن‌ها آموزش دهید.
۴. حتی وقتی رفتار دانش‌آموزی مناسب نیست، رفتار تان طوری باشد که حقوق اساسی خودتان و او را حفظ کنید.
۵. به دانش‌آموز مرتباً بازخورد رفتار مناسبش را بدهید. برای این کار رفتار او را با استفاده از واژه‌های مثبت توصیف کنید.
۶. آگاهانه از حرکات و اشاره‌هایی استفاده کنید که اقتدار و اعتمادبه‌نفس شما را نشان می‌دهد.
۷. از تمرکز بیش از حد روی رفتارهای نامناسبی که از دانش‌آموزان سر می‌زند خودداری کنید
۸. با قاطعیت موضوعات مهم را پیگیری کنید نه با بی‌رحمی.
۹. موقع عصبانیت قضاوت نکنید. قبل از آرام کردن دیگران خودتان را آرام کنید.
۱۰. و در نهایت اینکه: «بهترین معلمان با قلبشان آموزش می‌دهند نه با کتاب».

منابع در دفتر مجله موجود است.